

75 JAAR VRJHEID SPANKEREN

De OORLOG op Overweg 12 in SPANKEREN

Dies Henman-Garsen

Diesje Garsen, geb. 15 Juni 1926, was 13 jaar toen 10 mei 1940 de oorlog begon. Zij heeft haar verhaal op papier gezet. Ze is na de oorlog getrouwd met een Engelse soldaat, Arthur Henman en woont in Middlesbrough (Engeland).

10 Mei 1940

Oorlog, de vliegtuigen waren er al heel vroeg, en op de radio hoorden we dat het oorlog was. We wisten dat we weg moesten in Dieren en Spankeren. Onze ouders hadden de papieren al thuis. Koffers waren gepakt en heel belangrijke papieren in tassen. We hoorden iedere keer een ontploffing. Toen het dichtbij klonk was het de brug bij “De Sluis” van het Apeldoorns-Dierens kanaal, door de Hollandse soldaten was opgeblazen. We gingen nog kijken en ook de wegen waren vernield. Een politie waarschuwde dat we weg moesten. De andere dorpen zijn al lang weg.

Het was ongeveer 9 uur toen we vertrokken. Ons doel was wasserij van Zeist in Laag- Soeren. Fietsen en kruiwagens werden gebruikt. Overbuurvrouw, die net een baby had gekregen, werd door Hollandse soldaten weggehaald en kwam terug met Duitse soldaten, op een platte wagen.

Jammer was dat we niet eerder gingen, want dan was de brug in Spankeren er nog geweest. Nu moesten we aan de Spankerense kant lopen tot voorbij Eerbeek. Daar lag een brug die was opengehouden voor het verkeer van het Hollandse leger. Wij hebben nog met die soldaten gesproken, ze vertelden ons dat er bij Zutphen zwaar werd gevochten. Het was tegen 3 uur dat we aankwamen. De baas van de wasserij was niet aardig, we mochten geen theezetten. Het enige wat toegestaan werd, dat de mannen stro haalden. En daarop lag bijna de hele Overweg te slapen op de zolder, ongeveer 60 mensen. De buurvrouw had een potje, daar werd om gelachen, maar later goed gebruikt, in de hoek van de zolder met een deken ervoor. Praten hoorde je niet, iedereen fluisterde, het was wel angstig.

De mannen hielden om de beurt de wacht.

De volgende dag mochten wij de kachels van de wasserij gebruiken. De mannen hebben bij de boeren kippen gehaald. Mensen hadden rijst meegenomen, ons menu voor die paar dagen was kippensoep met rijstpudding.

We hebben ook wel gelachen. Een echtpaar zat de hele dag op het geldkistje en 's nachts werd er geslapen met klompen aan en de pet op. 's Maandags kwam de politie vertellen dat we weer terug mochten. Sommige mannen waren al een keer teruggegaan om hun dieren te voeren.

Ze vertelden dat er een jongen in Spankeren was doodgeschoten. Dit gebeurde allemaal in het Pinksterweekend. Voor we vertrokken, kwamen Hollandse soldaten uit de bossen, die vertelden dat de Koningin het land had verlaten. Ze hebben hun geweren begraven en burgerkleren aangetrokken om naar huis te gaan. Later, veel later, heeft de ondergrondse nog gebruikt gemaakt van deze wapens.

Toen we die maandag teruggingen, begrepen we dat de Duitsers de baas waren. Alle bruggen waren kapot. In Spankeren moesten we het kanaal over. Moeder was zo bang voor water. Er was nu een roeibootje waar ze in moest, maar ze durfde niet. Toen kwam de burgemeester helpen en met mooi praten ging ze met hem het water over. Er kwamen moeilijke jaren.

29 Juni was Prins Bernhard jarig. Mijn broer Jo en vrienden hadden een roos op het fietsstuur gedaan. Er stopte een vrachtwagen. Duitsers eruit en de jongens kregen midden op straat een flink pak slaag. Dat zijn ze nooit vergeten. Hij is toen bij ‘Ondergrondse’ gegaan. Hij sliep niet altijd thuis. Wij wisten nooit waar hij was. Steeds een ander adres.

Bij ons op de Overweg keek je aan de achterkant, ver over de weilanden. De hemel daarboven was 's nachts net een kerstboom. De jongens van de Dorpsweg wilden dat ook

wel eens zien. Ze kwamen op een avond, een vliegtuig dropte een bom in het weiland niet ver van ons. Ze renden naar huis en nooit meer gezegd "Dat willen wij ook wel eens zien." Wij sliepen in die tijd allemaal (5 mensen) beneden in de voorkamer. Wat ik heel erg vond, dat we in Spankeren Afweergeschut kregen. Dat stuk stond op het land bij de 'EDY-Fabriek'. Het was of de wereld verging, wat een lawaai was dat. Gelukkig was dit na een paar weken weer weg.

De spoorbaan, die door Spankeren liep, werd vaak gebombardeerd. Ook het station in Dieren. Op de Parallelweg in Dieren vielen slachtoffers.

Mijn vader werkte als tuinman bij scholen en zijn loon was f.14.-. Toen de oorlog begon was ik 14 jaar. Ben toen van school gegaan. Duitsers hadden de scholen overgenomen. De uniformen van de Hollandse soldaten werden donkergroen geverfd. Dit was voor jongens van 18+ voor de Arbeids Dienst. Er was verzet, maar het was moeilijk voor ons want je werd gestraft met minder bonnen voor voedsel. En dat was er al niet veel. Als er al wat in de winkels was haalden de Duitsers het weg. Gelukkig konden we de eerste jaren "De Boer op" 's Avonds voor een beetje melk of een beetje boter. We moesten voorzichtig zijn want het werd soms afgepakt. Maar we namen ook wel een andere weg terug en hadden schik als we met dat beetje extra thuiskwamen. Moeder zat dan in angst. Wij hadden nog tuinen maar als je ook geen zaad en pootaardappelen meer

kunt kopen wordt het moeilijk. Er was niets meer te koop. Voor de stadsmensen was het erger. Ze werden wel geholpen ook al hadden we niet veel. De burens gingen een keer op de fiets, de Achterhoek in naar familie om eten te halen. Daar deelden we ook in mee. Koffie en thee maakten we zelf van bonen, Cichorei en Buisman en thee van de struiken, en vader rookte het in zijn pijp. Hij moest wel naar buiten want het stonk verschrikkelijk. Ook werd er zelf tabak geteeld. Een buurman had de beste tabak., zei hij.

De jongens uit Spankeren wisten waar de bladeren te drogen hingen. In het Kippenhok. Ze haalden daar blad weg. Ze vroegen die buurman of hij het blad voor hun op zijn machientje wou snijden en dan mocht hij zelf ook roken, 'Ja, zei hij', 'Deze is wel goed, maar lang niet zo goed als die tabak van mij!

Ondanks weinig eten, bleven we goed gezond. De dokters moesten het allemaal op de fiets doen, die soms ook nog werd gestolen. Later hebben we gehoord, dat sommige joden uit Dieren, in Arnhem in het Gemeente Ziekenhuis hebben gelegen, en hun leven was gespaard. De dokters hebben mensen kunnen afkeuren die naar Duitsland moesten om te werken.

SS Kamp Avegoor

Het begon als Sporthal voor de Duitse soldaten. Op een zondag liepen we daar te wandelen en toen mochten wij niet verder. Later hoorden we dat Himmler en von Ribbentrop op die dag aanwezig waren.

Later werd het voor andere dingen gebruikt. Vader moest schappen in de kelder maken op "Klein Avegoor" Hij was er 's avonds kapot van. Hij had nog nooit zoveel ellende gezien. Ik heb een paar keer een handkar gezien met een kist erop. Joden op klompen met een nummer op de rug erbij. Dat was een begrafenis. Heel wat arme joden zijn in Dieren verdwenen. Maar de rijke fam. Katz heeft met zoveel dollars ons land kunnen verlaten. De jongens kwamen later als Amerikaanse soldaten terug.

Wij hebben vrachtwagens gezien en wisten dat er lijken in waren, dat ging allemaal de grens over.

Op de weg achter onze huizen stopte vaak een konvooi

van vrachtwagens. De vliegtuigen konden hen door de bomen niet zien. De chauffeurs sliepen dan een tijdje. Jouw broers en mijn broer Jo liepen erlangs om te zien wat ze stiekem konden stelen. Op een keer had Jo een doos met babymutsjes en jouw broer een doos met kaarsen, waar we erg blij mee waren.

Vergeldingswapen (V1)

Er gebeurde veel. In Laag-Soeren viel een V1, waarbij een jongen werd gedood. Toch herinner ik me veel goede dingen. De mensen hielpen elkaar. Toen het in Arnhem begon op 17 September, werd het erger voor ons. De evacués kwamen naar de dorpen toe en wij konden niets meer bij de boeren krijgen. We hadden geen gas, electra en water. Water werd na de avondklok, bij de pomp in de buurt gehaald en 's avonds fiets op standaard voor licht. Hout achter uit Spankeren halen met de slee. Toen we die Duitsers in huis kregen kon dat niet meer.

We kregen n.l. inkwartiering van 2 Duitse soldaten omdat boven het bed van mijn broer weer eens leeg stond. De soldaten zaten een paar avonden in de kou. Zij werkten bij de Edy fabriek, tanks die uit Rusland kwamen werden daar hersteld. De ene was een oudere man die graag naar huis wou. De jongere had nog hoop op het geheime wapen van de Duitsers. Ze bleven de hele winter. Omdat het bij ons

zo koud was kwamen ze laat thuis. Toch werden er op een dag 2 zakken kolen gebracht. Een ging meteen naar de fam. Wilbrink. En andere burens kwamen zich bij ons warmen en met de kaarsjes erbij was het lekker warm.

Onze radio's waren allemaal ingeleverd. Dus er was niet veel nieuws. Maar wij hoorden, dat van Nes nog een radio had. Hij had een boekhandel aan de Kerstraat in Dieren. En woonde aan "de grote weg" die achter ons van Dieren naar Zutphen liep. Dat was allemaal clandestien. 'Op een avond moest ik na 8 uur naar van Nes. Moeder wou niet dat ik er alleen heen ging. Gerrit Gotink ging mee en moest de wacht houden in de tuin. Op die avond stopte er een auto met Duitse soldaten, toen ik naar de voordeur liep. Ik wist dat ik in dat geval kwam 'om op de kinderen te passen' Mij hart klopte in de keel. Die Duitsers hadden drukwerk nodig. Ik kon niet weg. En de arme Gerrit zat een paar uur buiten in de sneeuw. Hij durfde niet terug te gaan om te vertellen dat er Duitsers bij van Nes waren. Maar iedere avond een beetje nieuws was onze enige hoop. Dat nieuws schreef ik op papertjes en bracht het op verschillende adressen. Als wij naar bed gingen stopte moeder de nieuwsberichten in onze kousen. Want wij sliepen toen al met de kleren aan.

Het was een moeilijk half jaar Vaak vielen er bommen bijna op de spoorlijn, waar we dichtbij woonden. De fam. Overgoor was al weg, en woonde toen op de Bockhorst. Een bom viel bij het huis van Eskes, Jo heeft nog geholpen de familie uit huis te halen. Geen pannen meer op het dak en geen ramen meer in de huizen. Overdag vaak granaatvuur. Dan de kelder in. Vader had in de tuin een 'Schuilkelder' gegraven, maar daar durfde moeder niet in, de kinderen uit de buurt wel.

Op een dag zagen we honderden mannen die in de steden waren opgepakt door de Duitsers. Sommigen hadden de pantoffels nog aan. Die moesten allemaal naar Duitsland toe. We hebben de adressen van die mensen gekregen en die mensen laten weten wat er gebeurd was. Op dat stukje achter ons huis hebben zich veel drama's afgespeeld. Ook zagen wij daar de eerste (gevangen) Engelse soldaten

We hebben ze appels en water gegeven. Het was een lange koude winter. Er was in het westen niets meer te eten. Ik kan me herinneren dat ik erg moe was. Geen energie meer. De Duitsers waren in Spankeren tot de Bevrijdingsdag. Er kwam vaak een V1 over. Veel haalden het doel niet. Je bad dat de motor niet stopte boven je huis, dan kwamen ze naar beneden en ontploften. Was het voorbij was dan dacht je: “Gelukkig.” Vreselijke dingen waren het. O, ja... Opa Aalders (van de Overweg) en Gert Bus hebben nog in kamp Vught gezeten. Aalders niet zo lang maar Gert Bus wel een half jaar.

Mijn broer die in de ondergrondse zat kwam ons vertellen dat het gauw vrede zou zijn. Die zondag voor onze bevrijding, liepen de Duitsers in burgerkleding, maar nog wel met de laarzen aan. Buurman van Leusen had Canadese soldaten bij de Gelderse Toren gezien die zondagmiddag.

Mijn broer zei: “Vanacht de kelder in, ik houd jullie wel op de hoogte.” Tegen 6 uur 's morgens kwam hij vertellen” Geen Duitser meer te zien, en die er nog zijn hebben zich aan ons overgegeven.

Maandag 16 April 1945 Bevrijdingsdag

.30 De eerste tanks rolden Spankeren in!! Wat een feest. Op kousenvoeten renden we achter naar de grote weg (Zutphenseweg) Wij konden het niet geloven. De hele dag op straat en maar zingen. Wij kwamen die dag niet meer thuis. Daar was niets te eten. Mijn zus kwam 's avonds met een pakje biscuit thuis en ik had een lekker stukje zeep, en dat konden we goed gebruiken.

Maar wij waren vrij! Er werden kerkdiensten gehouden. Ik kan me nog goed herinneren dat wij zongen “Dank, dank, nu God” Iedere keer als ik dat hoor denk ik aan die jaren. Slechte en goede jaren. Want je waardeert zowat je hebt. Want we maakten jurken van tafelkleden. Bedspreiën werden uitgehaald en weer sokken van gebreid, iedereen liep met witte sokken. Mantels uit dekens en een jas van vader heb ik helemaal van binnen naar buiten gedraaid. En weer in elkaar gezet. En sokken stoppen met garens, in alle kleuren van de regenboog. Dit zijn mijn herinneringen aan die zware tijd

We hadden de eerste twee weken Engelse soldaten in huis, en die jongens brachten elke dag eten mee. Want er was nog weinig voedsel, ook al waren we vrij. De Engelse soldaat Arthur (later mijn man) kwam zes weken later. Arthur was ingekwartierd in “het Badhuis” te Laag-Soeren. Hij was via België, doorgetrokken naar Nijmegen. Hij was in de Engineerings Compagnie. En de laatste twee jaren in dienst geweest. En hij wandelde op een mooie dag over de OVERWEG.... En zo is het gekomen. Toen ik 21 jaar werd in 1947 trouwden we. En we leefden nog lang en gelukkig

Trouwfoto van Dies Garse en Arthur Henman

NEERGESTORT VLIEGTUIG 18-03-1945

Verhaal van Henk Wilbrink.

Het vliegtuig was een Amerikaans toestel, zilver aluminium. (Engelse toestellen waren groen) Het vliegtuig kwam met de neus op de weg en de rest op de Dierense kant, en in het kanaal. Door de kracht van de klap vlogen de brokstukken ook op de Spankerense kant.

De patronen van de mitrailleur lagen voor het oprapen.

Toen is er op hen door de W.A. geschoten. Ze zijn er niet over gezwommen want de brandstof stroomde meteen het kanaal in. Er is ook geschoten en er zijn die dag veel bommen gevallen in Spankeren.

Maar hoe dat precies zat weet hij niet meer. Het vliegtuig is 100m. voorbij het zigeunerkamp neergekomen. Het was een Amerikaanse bommenwerper een B.M.17 dacht hij.

Zijn broer kreeg een scherf in de knie. Toen hij bij de dokter uit huis kwam viel even later een zware bom in de tuin van de arts.

Groesbeeks Bevrijdings museum

08891-174404

Hr. van de Zwaaf.

Locatie: Apeldoorns-Dierens kanaal Tussen de Nachtegaalse brug en de Spankerense brug. Dupo Spankeren, Zigeunerkamp Dierense kant. In de spraakgewoonte hoorde dat stuk bij Spankeren.

De OORLOG op Overweg 10 in SPANKEREN

Elly Hartman-Wilbrink

Herinneringen van Elly Hartman-Wilbrink, geboren 21 Juli 1935.

10 Mei 1940.

Ons gezin bestond uit Vader en Moeder en vier kinderen, 2 jongens en twee meisjes. Mijn oudste broer Henk was bijna 8 jaar in Mei 1940 en de andere broer Gerrit werd in September 7, ik in Juli 5 en zusje Annie bijna 2. We woonden op Overweg 10 in Spankeren. Voor ons huis lag de spoorlijn naar Zutphen en achter ons, de Zutphensestraatweg en de IJssel

De ochtend van de 10e Mei, in het zo schone jaargetij. We moeten weg. De brug over het kanaal was al opgeblazen. We keken er naar vanaf Zutphensestraatweg achter ons huis. Ik zag een ingezakte brug. Heel Spankeren werd ontruimd. Een diepe bruingroene kinderwagen, met een extra bodem er in werd vol gepakt. Ook mijn zusje zat er in. Een lange stoet trok langs het Dierense kanaal. Bij Eerbeek konden we pas over de brug, hoorde ik later. Ik zeurde dat ik zo moe was.

We werden ondergebracht bij Wasserij Slijkhuis In Laag Soeren. Bijna de hele Overweg lag op de zolder in het stro, waar ik met verbazing naar keek. Moeder had een po mee- genomen, ze werd uitgelachen, tot het nacht werd. We speelden op het voorplein en ik rolde in de sloot en kwam onder de waterval van de waterrij terecht, mijn "grote" broer haalde mij er uit.

Ik doe een donkerblauw jurkje met witte streepjes.

Op eerste Pinksterdag gingen we op bezoek bij burenen, die in Hotel Laag-Soeren waren.

Tweede Pinksterdag liepen we weer naar huis.

Bij de Spankerense brug lag een vlot om de mensen over te zetten. Niemand durfde erop. "Kom" zei moeder: "Laten wij als gezin maar als eerste gaan, dan durven de anderen ook wel." Het vlot kapseisde bijna en ik klampte me angstig vast aan de kinderwagen. Ik merkte nog niet veel van de oorlog Duitsers marcheerden soms in in vol ornaat over de Zuphensestraatweg. Ze zongen dan: "Die Fahnen hoch, die reihen fest geschlossen, S.A. Marchiert für Volk und Vaterland" En later "Wenn wir fahren, gegen England.

In 1942 ging ik naar het gezin van een tante van mijn vader. Dat was in het dorp Zieuwent in de Achterhoek, omdat ik er zo slecht uit zag, maar ook omdat ons gezin dan extra bonkaarten had, wat heel belangrijk was. Op een mooie Pinksterdag kwam er een tandem met onbekende achterneef en nicht en werd ik opgehaald. Ze hadden een boerderij, bakkerij, café en een winkel. IK had het daar erg goed, maar wel heimwee, vooral als mijn familie op visite kwam en weer wegging. We merkten daar niet veel van de oorlog. Er kwamen 's nachts bommenwerpers over vliegen die naar Duitsland gingen. Dan schuilden we in een droge sloot buiten. Er waren wel wisselende bakkersknechten in de bakkerij, soms vlogen ze van tafel af en renden weg. Ook mocht ik absoluut niet op zolder komen. Want daar zou ik doorzakken. Later bleek dat daar onderduikers waren ondergebracht. Alles was op de bon. Met een buurmeisje mocht ik de bonnen, die in de winkel waren ingeleverd., op formulieren plakken. In Augustus 1943 ging ik weer naar huis. Ik had het daar te goed. Moeder was bang dat ik niet meer kon wennen in ons gezin.

In 1944 werd de school gevorderd door de Duitsers. Wij, van de Sint Johanneschool gingen naar de Christelijke school op het Schoolpad in Dieren. De hoogste klassen 's middags en de laagste klassen 's morgens. We moesten zelf onze schriften meebrengen. Mijn broers gapten nog wel eens wat van de Duitsers op "Huize IJsselstein" waaronder papier dat verbrand werd. In die tijd mochten verenigingen, zoals padvinderij, en een fanfare niet meer bestaan. Alle uiterlijke tekenen werden op grote stapels verbrand. Wij hadden dus riemen en sjaaltjes, van de padvinderij, de mooiste lauwerkransen van Fanfares op onze slaapkamer maar ook mooi papier. Mijn moeder maakte daar schriften van, zodat ik het mooiste schrift van de klas had. Opeens gingen we niet meer naar school. We speelden ook in de kazemat die schuin tegenover ons achter aan de weg stond.

De winter van '44/45

Brandstof werd schaars. Dus werd overal hout gekapt. Vader en broers zaagden een boom om in het Bos van de Baron op "Huize IJsselstijn". Ik hielp mee takken naar huis slepen. Ook moeder en de buurvrouw sleepten in het donker hout naar huis, dat ze overdag achter in Spankeren hadden zien liggen. Mijn vader had een "Wonderkachel-tje" gemaakt op de Edy, waar hij Blikslager was. Een klein rond tonnetje van ijzer dat op het fornuis gezet. De ringen werden er eerst afgehaald. Ook had hij een carbidlampje van een kogelhuls gemaakt. Het gaf iets meer licht dan een kaars, toch zaten we er 's avonds bij te lezen rondom de tafel in de huiskamer.

Over kaarsen gesproken. Er waren 3 schepen gebombardeerd in de IJssel. Mijn broers haalden er grote stukken kaarsvet uit. Vader maakte van blik dunne ronde pijpjes, er werd gesmolten kaarsvet ingegoten, dat laten stollen even over het hete fornuis rollen en een groot aantal kaarsen brandde die Kerstmis in de kerstbomen op de Overweg. Ze haalden er ook Arbeidsdienst kleding uit, een nare lichtgroene kleur. Moeder verfde het blauw, we kregen rokjes, schorten etc. van die sterke stof. Blij dat we waren! Electra en kraanwater, het was er maar een paar uurtjes per dag. Gelukkig hadden wij een pomp. De buurt kwam

bij ons water halen. In de buurt werd 's avonds de fiets op een standaard gezet en om de beurt moesten de kinderen fietsen om licht te krijgen.

Dolle Dinsdag

Mensen met karren vol spullen trokken over de Zutphense straatweg. In de oorlog waren er bij ons pensionarissen. Op dat moment was er een gezin uit Amsterdam. Ze wilden meteen naar huis. Maar er ging geen trein of bus. Ze liepen naar Arnhem, waar ze verder konden. We dachten dat we bevrijd zouden worden. Maar het ergste moest nog komen.

17 September 1944

De slag om Arnhem. Ik zie ons nog op de Overweg staan kijken richting Veluwe. Parachutisten, vliegtuigen, schieten? Het kan haast niet dat we dat gezien hebben. Na de slag kwamen er open Duitse vrachtwagens met de TOMMIES met RODE baretten, bij ons aan de achterkant over de Zutphensestraatweg. Ze stopten tegenover ons huis onder de bomen. We wilden ze eten geven. maar dat mocht niet van de soldaten. Mijn broers gooiden toen de notaris-appels van onze boom naar de auto's

Arnhem liep Leeg. We kregen ook evacués. De familie Blom vader, moeder en dochter van de Geitenkamp. Hoe lang ze bleven? Geen idee. Het waren aardige mensen.

Sinterklaasavond 1944. Moeder had 7 speculaasjes gebakken en doorsneden zodat we wel 14 koekjes hadden. Voor ieder was er wat. Gerrit kreeg een groot potlood van blik, dat vader op de Edy gemaakt had. Hij kon daar pen-nen etc. indoen. De hele avond riep hij: "Ik bun toch zo blie met mien potlood!!" Waar wij dan weer vreselijk om moesten lachen. Opeens werd er hard op de deur gebonsd Grote schrik! Maar er stond een pak op de stoep. Voor de kinderen een cadeautje.

Zusje kreeg een schattig wit hondje. Mijn ouders zijn er nooit achter gekomen wie dat aan ons gegeven heeft. We gingen altijd naar de Katholieke kerk in Dieren. In de oorlog werd daar nog wel eens gezongen het: "Domine salvum fac Regina Nostrum" Wat betekende "Heer bescherm onze koningin. We gingen in 1944 naar de Kerstnachtmis op "Huize de Bockhorst" in Spankeren.

Daar waren de paters van de “De Rees ”geëvacueerd. Ze zongen prachtig in die Nachtmis. Toen we in de kou terug naar huis liepen zagen we in de bomen zilveren reepjes glinsteren. Mijn broers klommen erin en namen ze mee naar huis. Ze werden uit Engelse vliegtuigen gegooid om het radio verkeer van de Duitsers te storen. Er zat lood in. Lang hingen ze in de kerstboom bij mijn ouders Ze zitten nu in hun fotoalbum.

Ik zag wel eens een vreemde man de trap af komen en zonder wat te zeggen de voordeur uitlopen. Later bleek dat er mensen 's nachts bij ons sliepen en over de IJssel werden gezet, bij het voetveer van Kraayvanger (De Kreij) uit Olburgen. Ook bracht mijn vader op een nacht een kennis uit Groningen, naar een adres in Dieren tot aan het hek, waar hij nooit binnen geweest is bleek later. Hij was bij het verzet vertelde hij na de oorlog.

Op een dag kwam er een Hert aangestormd over de Overweg, met half Spankeren er achteraan. Het sprong bij ons over het hek en mijn moeder schreeuwde naar de mensen “Durf hier het hek eens in te komen!” Het kon vluchten via de straatweg de weilanden in. Echt waar, zelf gezien Moeder hing ook altijd een rood, wit en blauw stuk wasgoed naast elkaar aan de waslijn, de burens vonden het prachtig. Maar het was best gevaarlijk.

Voedsel werd steeds minder

Moeder, mijn oudste broer Henk (12) en een buurvrouw, gingen op fietsen met houten banden en broer met fiets zonder banden naar Ulft, om eten te halen bij onze familie. Na een paar dagen kwamen ze terug met zakken meel en ander eten. Dat werd weer gedeeld met de andere burens. We aten elke morgen rogge pap. Moeder maakte ook zelf roggebrood. Dat werd gestoomd boven een pan kokend water.

Vader moest van de Duitsers bij de paarden werken. Dat was bij de garage van de Gelderse Tramwegen bij het tramstation in Dieren. Regelmatig moest ik, als ik 's morgens uit de kerk kwam, daar naar toe om een zakje haver mee te nemen onder mijn jas. Dat werd bij “De MÖL” in Dieren, gemalen. Het was winter en we trokken onze mooie slee met haver naar de molen om het te laten malen.

Toen we weer buiten kwamen was onze slee weg. Wij overal zoeken. “Stop maar met zoeken’, riep een oude man “De Duitsers hebben jullie slee mee genomen”. Vader had hem zelf gemaakt met een zwaar ijzeren onderstel. Elke morgen om half zes ging mijn broer Henk een halve liter melk halen bij boer Mensink in Spankeren, zo als veel andere mensen. Je moest wel op tijd zijn, anders was de melk op. Er was ook melkpoeder dat met water aangelengd werd. Ik vond die poeder best lekker en kreeg af en toe een hapje. Op een dag lag het hele achterhuis vol suikerbieten, er werd stroop van gemaakt. Schillen, koken en stinken!

Er waren razzia's gehouden in de grote steden. Een colonne mannen kwam over de Zutphensestraatweg lopen. Ze mochten rusten onder de bomen. Ze vroegen ons papier en potlood om naar huis te schrijven. Meteen zat de hele buurt adressen en berichten op te schrijven. Ik schreef ook mee. maar ze kwamen papier te kort. Ook gaven we weer We woonden vlak bij de spoorlijn aan de Overweg. Die spoorweg was vaak het doel van de piloten. Er zijn veel bommen gevallen. Mijn broers vonden alles prachtig, ze stonden buiten te kijken als de vliegtuigen over kwamen en zagen de luiken open gaan en de bommen eruit vallen. Vader sleurde ze naar binnen. Ik was erg bang. Als ik het geluid van de vliegtuigen hoorde rende ik naar de kelder en nam mijn jongste broertje mee. En terecht want op een keer vloog al het glas door onze huiskamer. Er was nog maar een klein raam om het licht door te laten. De rest was met planken dicht getimmerd.

Op een dag keek er iemand door dat ruitje. Mijn moeder riep “Grote God in Den Haag, Rebecca!” Rebecca was een van de pensiongasten die al eens bij ons was geweest. Ze was de dochter van een schilder, die zelf groene zeep kon maken. Na maanden werden onze haren weer eens goed gewassen kregen we zeep in ruil voor eten en onderdak. Ze fietste verder naar onze familie in Ulft. Inderdaad, we hadden ook luizen, van sommige meisjes werd het hoofd kaal geschoren om er van af te komen.

Er vielen iedere keer bommen, maar ook voor de V1 was ik bang. Op een dag liep ik naar buiten, moeder zakte voor me door de knieën van schrik, ik zag een grote waterzuil

uit de IJssel opspuiten. Er bleek een V1 in de IJssel te zijn gevallen.

Op 18 Maart vielen er veel bommen, omdat ze weer de spoorlijn moesten hebben. Er stortte die middag ook een vliegtuig neer, net aan de Dierense kant van het kanaal. Broer Henk en vrienden zagen het vliegtuig aankomen zakken, ze liepen mee. Door de ontploffing viel er van alles op de Spankerense kant waar broer triomfantelijk mee thuis kwam. Veel mensen gingen kijken, maar toen werd er geschoten door de Duitsers en ook door vliegtuigen. broer Gerrit kreeg een scherp in zijn knie.

Het was Maart en de wintervoorraad aardappels in kelder was op. Broers hadden bij de Duitsers voorraad gezien. "Daar moeten we naar toe", zeiden ze en met vader erbij hebben ze twee zakken gestolen. Er zaten gedroogde schijfjes aardappels in, als je ze in water legde werden het dikke schijven. Een zak werd weer met burens gedeeld. Zo haalden we het eind van de oorlog.

De bevrijders kwamen steeds dichterbij, maar de Duitsers liepen nog rond. De laatste 14 dagen sliepen we in de kelder, we hadden een gewelfde kelder en dat was veilig, dachten ze, want misschien kwam er granaatvuur. Jantje en Annie in een aardappelkist. Wij eromheen. We vonden het wel spannend.

DE BEVRIJDING 16 April 1945

Mijn bord waar rogge papop zat, had ik net schoon gelikt, toen de grote tanks over de Zutphensestraatweg bij ons langs rolden. Ik rende naar buiten met moeder. We zwaaiden en riepen naar de soldaten. Moeder had al die jaren de rood wit blauwe vlag verstoep en hing die op. (Ik gebruik de vlag nu nog) Ik mocht mijn 's zondagse jurk aan, roze met blauwe stipjes. We liepen allemaal achter de tanks aan naar kanaalbrug die weer was opgeblazen, iedereen was al bezig met een noodbrug, die lag er zo snel. Er werd ook over de sluisdeuren gelopen, dat hebben we zelf ook vaak gedaan. Op de loswal aan "Kattenberg" stond het vol met tanks die ook van Arnhem waren gekomen. Verdwaasd en blij liep ik tussen die grote voertuigen.

EN TOEN KREEG IK MIJN EERSTE SNEE WITTE-BROOD MET JAM VAN EEN SOLDAAT!!

Taart heeft nooit lekkerder gesmaakt. Ik kreeg een sigaret voor mijn vader en ook nog chocolade!!! Voor het eerst sinds jaren. Er stonden tussen al die mensen twee bleke jongens die ondergedoken waren op "IJsselstein. Ik bleef maar kijken, en om de tanks lopen die overal stonden, ook waren er vrachtwagens en Jeeps. Er werd gezongen en handen geschud en vooral

"THANK YOU! THANK YOU

groepen naar de soldaten! Wat een groot feest. Ik ben dit nooit vergeten.

EN OOK NOG DIT

Wat waren we blij. In Mei werd er al een Vredesoptocht gehouden. Er zijn foto's van. Ik zat op de wagen van de Vredesgodin. De grote meisjes, droegen lange witte gewaden. (Iakens) 22 Wagens deden ermee. Ook had de overweg een wagen met als thema: "Waarom hangt de was niet aan de SIEGFRIEDLIJN!"

DE VREDESCANTATE

Meester Koerselman, hoofd van de Spankerense school, studeerde na de oorlog met de oudere jeugd van Spankeren en Brummen een "Vredescantate" in. En trad daarmee op in verschillende zalen. Mijn broers deden ook mee. Alle liedjes werden bij ons in huis gezongen. Ik kan er nog een paar zingen. Ik heb het originele tekstboekje in huis. De groep trad op een avond op in "Hotel de Kroon" aan de Hogestraat Dieren. Die nacht brandde die zaal af. Er woonden soldaten in het hotel. Hoe mijn ouders het allemaal gered hebben? Dit was mijn verhaal van de oorlog.

Rheden, 18-07-2014
Elly Hartman-Wilbrink.
Van Delenstraat 6
6991ZL Rheden.

De OORLOG op Overweg 10 in SPANKEREN

Gerrit Wilbrink (6-11 jaar)

De Jaren 1940-1945, gezien door de ogen van een 6 tot 11 jarige jongen.

OP 10 Mei 1940 werden wij vroeg in de morgen gewekt door mijn moeder met de kreet: "Opstoan, dalik vlug de lug in de brug!" Waarmee ze bedoelde: "Opstaan dadelijk vliegt de brug in de lucht" Dit is altijd een gezegde gebleven in de familie. We hebben aan de Zutphensestraatweg staan kijken hoe met een doffe explosie en een lichtflits de brug in elkaar zakte, wat voor de Duitsers geen enkele belemmering was om verder te gaan.

Direct daarna moesten we weg naar Laag-Soeren.

Vader had ergens een handkar vandaan gehaald met wat beddegoed en zo ging het op Soeren aan. Wij de oudere drie kinderen moesten allemaal wat dragen. De Nachtegaalse brug was ookal opgeblazen. Bij wasserij Slijkhuis werden we ingekwartierd op een grote zolder. "s Middags gingen we met een aantal burens kippen kopen want de buurt wilde kippensoep eten. De boer greep een kip, sloeg de kop eraf en liet haar los. Het was een prachtig gezicht, 14 kippen zonder kop, hevig bloedend, te zien rondfladderen. Een vloog tegen mijn zusje op, die er prompt ook uit zag of ze geslacht was. Later, en nu nog, moest ik aan deze scene terug denken, bij het spreekwoord: "Een kip zonder kop."

Van de eerste nacht op de zolder is me altijd bij gebleven, de buurman die met zijn pet op, onder een deken kroop. Na enkele dagen gingen we weer terug naar Spankeren. En werd het normale leven weer zo goed mogelijk hervat. We merkten toen nog niets van de bezetting.

In 1944 werd de St. Johanneschool aan de Molenweg in Dieren gevorderd. door het Duitse leger en moesten wij naar de Christelijke school. We kregen in ploegen les. De ene week onze school vroeg, en de andere week laat. En de volgende week omgekeerd.

18 Maart 1945

Henk Wilbrink, Sjors Bus en Seizo de Vries, waren op strooptocht achter in Spankeren. Ze hoorden een hortend en stotend motorgeluid. Dat was in de buurt van boerderij Wielhesen. Ze zagen op 50 m. hoogte een vliegend fort, een Lancaster, op zich af komen, met 3 stilstaande motoren, de meest rechtse draaide af en toe nog.

Een Langaster

Onder het toestel jakkerden 3 landwachters W.A. op fietsen mee om bij het neerkomen te zijn. Maar door de fietsen konden ze niet over sloten en hekken komen en moesten het vliegtuig laten gaan. Die drie jongens konden dat wel en zagen het vliegtuig over de DUPO scheren, en met zijn vleugels tegen de bomen slaan, en net aan de overkant van het kanaal neerkomen. Zij niet te lui, sprongen in het kanaal en waren zo als eerste bij het vliegtuig. De vliegers bleken er achteraf bij Zutphen al uitgesprongen te zijn. In het vliegtuig troffen ze veel dingen aan zoals een verrekijker, een pistool, en veel sigaretten en snoep. Daar kwamen ze mee thuis. Vader werd bang en hij moest het terug brengen, behalve de sigaretten. Maar Henk dacht iets verder dan zijn vader en heeft het pistool en verrekijker begraven en later nooit meer teruggevonden. Intussen waren ook de landwachters gearriveerd en veel mensen uit Spankeren en Dieren. De zaak werd door de Duitsers afgezet en niemand mocht er meer bij. Op de een of andere manier zijn de Engelsen de plaats te weten gekomen en begonnen de bombardementen op en om dat toestel. Er vielen die dag 78 bommen in Spankeren en het is nog een wonder dat ik de enige gewonde was, met een kleine bomscherf in mijn knie.

In de IJssel was vroeger een zwembad, ongeveer halfweg de Sluis en het veer van Olburgen. Daar werden ik meen in 1944, 3 schepen tot zinken gebracht door de R.A.F. Deze schepen zaten vol met spullen voor de arbeidsdienst. Jassen, broeken, overalls en schoenen. Alle werkkleding in een licht groene kleur. Veel ervan had in brand gestaan door de beschieting. Er kwam een stormloop op gang naar deze kleding. En spoedig daarna liep heel Spankeren in lichtgroene kleding, broeken jassen rokken een schorten. Alleen de kinderen Wilbrink waren in het blauw want mijn moeder had nog ergens een zakje blauwe verf op de kop getikt. En in een grote wasketel werd alles blauw geverfd. Ook zaten er in die schepen houten schotten voor het afdekken van loopgraven. Daar heeft mijn vader het kippenhok van gebouwd. Verder haalden we er grote brokken kaarsenvet uit. Mijn vader was blikslager op de EDY en heeft blikken pijpjes gemaakt. We smolten dat

vet, deden een katoenen draad in de pijpjes en goten die vol met kaarsenvet. En voilà, kaarsen. Dit kaarsenvet is ook nog gebruikt om de dansvloer in zaal “De Sluis” glad te maken, na de bevrijding, bij de dansfeesten.

Ook herinner ik me dat halfweg Leuvenheim een paard en wagen van de Wehrmacht werd beschoten door vliegtuigen. Het paard kwam daarbij om en in mijn jongensogen lag daar een enorme berg vlees, waar half Spankeren en Leuvenheim met bijlen en messen op af vloog. En met emmers vol vlees naar huis ging.

En dan Dolle Dinsdag. Je had geen idee wat er aan de hand was maar hordes Duitsers en burgers (N.S.B.ers) trokken over de Zutphensestraatweg voorbij met karren, fietsen, paarden, auto's enz. alles boordevol spullen. We dachten dat de oorlog afgelopen was, dat was voorbarig.

Maar op die Dinsdag kwam er een officierswagen met 3 officieren de Overweg op rijden. Deze werd achter de timmerwerkplaats van Haversman (Haversmans pleintje) uit het zicht van de grote weg geparkeerd. De 3 officieren die er in zaten waren apezat.

De auto zat vol met geroofde spullen waaronder veel drank.

De officieren begonnen te schreeuwen en te dreigen dat ze burgerkleding wilden hebben Een dreigde met een pistool en een ander stond op het land van Vos suikerbieten uit de grond te trekken en bekogelde de burens.

De derde begon drank uit te delen aan de burens. en in de kortste keren was de hele straat dronken. Feest voor de jeugd natuurlijk. Of ze de kleding gekregen hebben, en hoe ze weer verdwenen zijn, weet ik niet meer.

16-4-1945 De Bevrijding!

Henkie en ik gingen met ons 2 jarig broertje Jantje gras plukken voor de konijnen circa 9 uur s 'morgens. We hoorden een vreemd geratel vanaf "De Luchte" en daar kwamen voor ons onbekende rupsvoertuigen in colonne van Leuvenheim, Spankeren bevrijden!

De Luchte Spankeren

Eerder was er al een Canadese militair bij bakkerij Aalders geweest om zich van de situatie op de hoogte te stellen. Want in de loods bij Houthandel Egberts waren de avond ervoor nog Duitse soldaten ingekwartierd. Maar die waren 's nachts spoorloos verdwenen. Zo werd Spankeren zonder slag of stoot ingenomen.

Wij als jongens vergaten alles om ons heen inclusief broertje Jan, en renden naar die onbekende soldaten. Het eerste brood dat we van die mannen kregen smaakte naar cake. Het brood dat we de laatste 4 dagen van bakkerij Aalders kregen lusten we niet eens meer, zo verwend waren we ook wel, want honger hebben we niet gehad.

's Middags om 12 uur miste moeder ons Jantje en die zat nog steeds in de wei te spelen, naast een half lege zak met gras.

Ik herinner me deze tijd als erg spannend. Telkens nieuwe avonturen. Weinig naar school, veel luchtaanvallen op de spoordijk voor ons huis en wij met z'n allen in de kelder.

We waren ook eens een keer aan het houthakken achter het huis toen er weer een luchtaanval kwam.. Jantje(dezelfde) zat op het potje naast het houtblok. We zagen de Tommies de formatie verbreken boven Olburgen en naar beneden komen. Allemaal op een holletje naar de kelder. Na de aanval kwamen we er achter dat Jantje nog steeds op het potje buiten zat. Jawel!

Hopend dat U aan deze herinnering iets hebt , waarbij ik me realiseer dat er weinig data in voorkomen. Kijkt U maar wat U ermee kunt doen.

G.A. Wilbrink

Toen:
Overweg 10
Spankeren

Nu
Vijfde Reit 18
5233JW Den Bosch